

Prehľad faktorov vplyvujúcich na volebnú účasť a vplyv počasia na volebnú účasť ako jeden zo súčasných skúmaných fenoménov

Dávid Ščepka¹, Marcel Lincényi², Marek Kučera³

In the presented paper, we offer an overview of the influence of research factors on voter turnout. Factors can be divided into several main categories - law, political, cultural, social and psychological. In addition to the relatively broad theoretical basis, new factors have been recently discovered, the impact of which has been undervalued and research almost absent. One such factor is the weather, whose impact on voter turnout has begun to be explored mainly after 2000. This research has mainly focused on the negative impact of precipitation on voter turnout, while the (extreme) temperatures and other meteorological elements remain unexplored. One of the methods of investigation in this issue is, besides correlation analyzes, the method of the ratio-cartodiagrams.

Úvod

Volebnej účasti a faktorom, ktoré ju ovplyvňujú, venovali mnohí autori za posledné desaťročia svoju dlhodobú pozornosť. Aj napriek tomu sa však objavujú nové, doposiaľ nepreskúmané faktory, ktorých vplyv na účasť vo voľbách bol doteraz podceňovaný, alebo takmer úplne nemysliteľný. Posledné roky sa ukazuje, že konečné rozhodnutie voličov zúčastniť sa volebných udalostí neovplyvňujú len kultúrne, politické, sociálne či psychologické faktory, ale na rozhodnutie voličov môže vplývať aj prírodná zložka. Jej vplyv na volebnú účasť bol politológom, sociológom či volebným geografom doteraz neznámy a len v posledných rokoch sa začína diskutovať o tom, že výsledky volieb môžu byť do značnej miery ovplyvnené okolitými prírodnými podmienkami, a síce - najdynamickejšou zložkou fyzickogeografickej sféry, samotným počasím. Počasie má vplyv na konečné rozhodnutie ísť či neísť najmä prostredníctvom mechanizmu nepriaznivé počasie - zlá nálada - neúčasť vo voľbách. Prejavuje sa to najmä v správaní tzv. potenciálnych voličov, teda voličov s nízkym zmyslom pre občiansku povinnosť (Bassi, 2013).

V predkladanom príspevku sa venujeme sumarizácii doteraz zistených poznatkov výskumu vplyvov jednotlivých faktorov na volebnú účasť. Na záver ponúkame prehľad málo početnej, aj keď v posledných rokoch stále sa zväčšujúcej odbornej základne, ktorá sa rozhodla zaradiť počasie medzi ďalšie faktory, rozhodujúce pri konečnej voľbe ísť či neísť voliť. Tieto štúdie sa zatiaľ sústreďujú na vplyv zrážok na volebnú účasť, pričom vplyv (extrémnych) teplôt a ostatných meteorologických prvkov zostáva doposiaľ nepreskúmaný.

Politická participácia ako súčasť politickej kultúry

Problematika sociálno-kultúrneho kontextu politického života v moderných demokraciách je veľmi dôležitou, aj keď v slovenskom (ale aj českom) politologickom skúmaní stále skôr okrajovou tématikou. Politickej kultúre, jej obsahom, podstatou, faktormi, politickým životom tunajšej spoločnosti ako aj politickou a volebnou participáciou sa na Slovensku a v Česku venuje niekoľko autorov (napr. Bočáková a Lincényi, 2013; Pecka, 2010; Skovajsa, 2006; Sopóci, 2004).

¹ Mgr. Dávid Ščepka, Katedra politológie, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Študentská 2, 911 50 Trenčín, tel. č. : +421 40 287 929, e – mail: david.sceпка@gmail.com

² doc. PaedDr. PhDr. Marcel Lincényi, PhD., Katedra politológie, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Študentská 2, 911 50 Trenčín, tel. č. : 032/ 7400 906, e – mail: marcel.lincenyi@tnuni.sk

³ Bc. Marek Kučera, Katedra fyzickej geografie a geoekológie, Fakulta prírodných vied, Univerzita Komenského v Bratislave, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava 4, Tel: +421 40 204 314; e-mail: marekkucera556@gmail.com

Dnešný svet prechádza obrovskými premenami a veľkými krízami, na ktoré reaguje množstvo popredných svetových autorov teóriami ďalšieho vývoja. Huntingtonov koncept Stretnutia civilizácií (2001) a Fukuyamov Koniec dejín a posledný človek (2001) nám napovedajú viac o súčasnom politickom myslení. Otázkami politickej kultúry a zjednotenia ľudstva sa zaoberajú aj niektorí slovenskí autori (Chmelár, 2001).

Politická a volebná participácia sú nezaameniteľnou súčasťou toho, kam sa ľudstvo v súčasnosti uberá a kam spejú ľudské dejiny. Volebná účasť ako jeden z najdôležitejších ukazovateľov politickej participácie, je však ovplyvňovaná viacerými, na prvý pohľad niekedy aj nie príliš zrejmými faktormi. Jedným z takýchto faktorov, ktoré človek nemá v moci ovplyvniť je aj počasie.

Faktory vplývajúce na výšku volebnej účasti

V priebehu 20. storočia sa postupne sformovalo niekoľko teórií voličského správania, ktoré uvádza Sopóci (2012):

- Sociologická teória voličského správania (tiež štruktúrna, skupinová, či expresívna), je rozšírená najmä v Európe. Podľa tohto pohľadu jednotlivé politické strany obhajujú záujmy rôznych spoločenských tried, skupín či sociálnych kategórií obyvateľstva, občania sa identifikujú so stranou, ktorá obhajuje záujmy sociálnej skupiny či kategórie, do ktorej patria, a vo voľbách vyjadrujú hlasovaním za svoju politickú stranu príslušnosť určitej sociálnej skupine alebo kategórii. Zovšeobecnenia tejto teórie často neplatia.
- Sociálno-psychologická teória voličského správania sa používa pri vysvetľovaní voličského správania najmä v USA. Voličské správanie vysvetľuje ako výslednicu pôsobenia množstva faktorov. Volič v tejto teórii nie je chápaný ako člen sociálnej skupiny, ale na základe množstva vplyvov - sa rozhodujúca osobnosť. Voliča táto teória chápe ako ovplyvniteľného, reagujúceho na faktory, ktoré na nich ako na voličov pôsobia.
- Ekonomická teória voličského správania (ktorej najvýznamnejšími podobami sú aplikácie teórie racionálnej voľby, vychádza z predpokladu, že rozhodnutie o

tom, ktorej politickej strane dá volič svoj hlas, vychádza z jeho racionálnej kalkulácie, cieľom ktorej je dosiahnuť maximálne uspokojenie svojich záujmov. Ekonomická teória volebného správania podobne vysvetľuje aj účasť vo voľbách, i tzv. paradox participácie na voľbách - volič vie, že je jedným z miliónov voličov, a jeho hlas teda nemá veľkú dôležitosť, zároveň však uvedomuje, že jeho hlas má určitú hodnotu a výsledok volieb je sumou odovzdaných hlasov.

- Sociálno-kultúrna teória voličského správania vychádza z predpokladu, že toto správanie determinujú základné kultúrne a hodnotové orientácie občanov a v historickom vývoji spoločnosti sa utvára dlhodobo a mení sa len veľmi pomaly. Skutočnosť, že volebné správanie ľudí je determinované ich hodnotovými a inými kultúrnymi orientáciami znamená, že v ich volebnom rozhodovaní hrajú menšiu úlohu ich záujmy, než ich kultúrne hodnoty, tradície, symboly, svetonázor. Podľa tejto teórie ľudia volia politické strany, ktoré považujú za nositeľov istých hodnôt, svetonázoru a tradícií. Tieto teórie sa uplatňujú najmä v v rozvojových krajinách a krajinách tzv. tretieho sveta.
- Ideologická teória voličského správania vychádza z predpokladu, že voliči volia tú politickú stranu, ktorej ideológia im je najbližšia. Takéto vysvetlenie voličského správania predpokladá, že politické strany súperiace o moc majú určité vyhradené, navzájom odlišné ideológie, od ktorých sa odvíjajú ich rôzne politické programy a politické pôsobenie. Predpokladá tiež, že občania sú politicky vyspelí, informovaní a stotožňujú sa s určitou politickou ideológiou.

Účasť vo voľbách je výsledkom množstva pôsobiacich faktorov ako na jednotlivca, tak aj na spoločnosť ako celok. Prvotnými podmienkami, ktoré vplývajú na účasť volieb, sú právne určené hranice (napr. vek, termín, možnosť hlasovať mimo svojho bydliska). Na účasť volieb vplýva aj typ volebného systému (Ayres, 2009; Blais a Aarts, 2006 a ďalší), registrácia voličov (Brians a Grofman, 2001; Hansford a Gomez, 2010).

Ďalším faktorom je politický systém, ktorý vplýva hlavne na celkovú ochotu

hlasovať (Bernhager a Marsh, 2009; Blais, 2003; Borghesi et al., 2012 a ďalší). Celosvetovo v posledných desaťročiach účasť na voľbách v krajinách Zeme klesá, a to najmä v zavedených demokratických systémoch z dôvodu straty viery vo vládu (Eijk et al., 2011).

Určitú úlohu v účasti na voľbách zohráva aj kultúrno- inštitucionálne zázemie (Hagan, 2009; Kavanagh, 2004; Madleňák, 2010 a ďalší), ale tiež častotť volieb či geografická dostupnosť volebných miestností (Johnson, 1991; Madleňák, 2012).

Priebeh volebnej kampane ovplyvňujú aj sociálno-demografické faktory - či už religiozita (Casanova, 2005; Froese, 2014 a ďalší), etnicita (Bevelander, 2010; Ansolabehere et al., 2012 a ďalší), pohlavie (napr. Jones, 2004) či ekonomický status voliča (napr. Gerber a Rogers, 2009; Chavarria, 2014).

Ďalšou oblasťou, ktorá v poslednom období ide v skúmanej problematike do popredia sú psychologické a behaviorálne výskumy - hlavne oblasť apatie (napr. Agaibe, 2015), racionálna voľba (napr. Aldrich, 1993; Blais, 2000; Edlin, 2007; Feddersen, 2004), motivácia (napr. Bryan et al., 2012).

Menej štúdií sa venuje vplyvu volebných prieskumov a kampaní na volebnú účasť (napr. Karp et al., 2002). V posledných rokoch sa čoraz častejšie objavujú nové modelové štúdie, prepájajúce a modelujúce vplyv kombinácie viacerých faktorov (Reilly, 2006; Fujiwara et al., 2013).

V neposlednom rade vplýva na volebnú účasť aj počasie (Bassi, 2013; Artes, 2014; Persson et al., 2014 a ďalší).

Právne faktory

Termín konania dokáže nepriamo ovplyvniť vplyv ostatných faktorov vplývajúcich na volebnú účasť.

Možnosť hlasovať mimo bydliska sa aj na Slovensku v závislosti od typu volieb líši (napr. v komunálnych je účasť obmedzená na miesto trvalého bydliska). V USA podobným spôsobom zasahuje do volebných štatistík registrácia voličov (napr. Brians a Grofman, 2001; Hansford a Gomez, 2010).

S nižším vekom v západných demokra-

ciách sa viaže vyšší počet liberálne orientovaných voličov, avšak so znižujúcim sa vekom pocit povinnosti zúčastniť sa volieb klesá (Blais, 2003; Karp a Milazzo, 2015).

Citrin et al. (2003) skúmali hypotetický simulovaný jav v zmysle „Čo ak by hlasoval každý?“. Autor simuluje dopady zvýšenej volebnej účasti vo voľbách do senátu v USA na základe prieskumov exit pool využívajúc údaje zo sčítania ľudu. Takto odhaduje stranické preferencie a simuluje výsledky volieb na základe všeobecnej volebnej účasti.

Politické faktory

Mnohé štúdie poukazujú na skutočnosť, že v autoritárskych systémoch je dosahovaná vyššia volebná účasť ako v demokratických voľbách. Demokracia je benevolentná k neúčasti vo voľbách, no smerom k totalitným systémom je účasť vyššia z dôvodu možných postihov. Demokratické volebné systémy sa v posledných rokoch ocitajú v kríze a odborníci poukazujú na potrebu reforiem systémov a nedostatočnú informovanosť občanov pri zmenách volebných systémov.

Curtice (2010) diskutuje o volebnej reforme, ktorá by bola potrebná v zhoršujúcom sa volebnom systéme Veľkej Británie. Autor sa zaoberá prípadnou volebnou reformou v Británii, závery formuluje na základe volebných výsledkov z roku 2010, kedy 2 najväčšie protistojné strany dosiahli skoro podobný volebný výsledok. Konzervatívci tak museli pristúpiť na spoločnú koaličnú vládu s liberálmi a to aj napriek ideologickým hodnotám, čo sa nestalo od roku 1930. Autor skúma či je systém 2 strán v Británii ešte aktuálny a či nie je čas sa zamyslieť nad prípadnou volebnou reformou, keďže systém je nastavený v štýle „Vítaz berie všetko“.

Hedges a White (1999) v staršej štúdii skúmajú nedostatky v osвете voličov pri prechode na nové volebné systémy. Štúdia bola vykonaná, aby preskúmala ako dobre voliči pochopili nové volebné systémy a aby sa prípadne zistilo, aké informácie je potrebné poskytnúť na pomoc voličom pri využití systému a tiež posúdiť, v akej forme sú tieto informácie najlepšie sprostredkované.

Blais a Aarts (2006) skúmajú vzťah volebných systémov a volebnej účasti

v národných voľbách v jednotlivých európskych krajinách. Poukazujú na skutočnosť, že voliči sú práve v týchto voľbách najviac skeptickí a paradoxne majú práve tieto voľby najvyššiu účasť s pomedzi všetkých druhov volieb.

Blaydes (2006) v príspevku rieši problém, kto hlasoval v autoritárskych voľbách v Egypte a prečo a hľadá hlavné determinanty volebnej účasti v súčasnom Egypte. Článok skúma volebné správanie v Egypte so zameraním na autoritárske voľby. Zatiaľ čo niektorí voliči odovzdali svoje hlasovacie lístky rešpektujúc ideologický základ, mnoho egyptských voličov očakávalo, že výsledky volieb budú neplatné. Autor porovnáva hlasy gramotných a negramotných voličov, pričom hlasy negramotných voličov sú ľahko ovplyvniteľné a existujú problémy s ich kupovaním. Účasť v Egypte porovnáva s vyspelými západnými krajinami, pričom dochádza k záveru, že v autoritárskych systémoch vrátane Egypta sú dosahované vyššie volebné účasti ako na západe. Hlavným motorom volebnej účasti je zrejme strach z represíí.

Gallego (2011) skúma neprimerané tendencie v súvislosti so straníckymi aktivitami a ich vplyv na volebnú účasť v nových a starých demokraciách. Autor si všíma rozdelenie na malé, ledva prežívajúce strany, ktorých hlasy sa stratia z dôvodu ocitnutia sa pod volebným kvórom a na druhej strane podporu veľkých strán, ktoré dokážu zmobilizovať masy voličov. Tieto tendencie sú obzvlášť výrazné v nových „post-komunistických“ demokraciách.

Jackman (1987) sa zaoberal vplyvom politických inštitúcií na účasť voličov v industriálnych demokraciách. Práca poukazuje na možný vplyv samotných inštitúcií na volebnú účasť, či sa jedná o národné alebo komunálne voľby, pričom voliči majú tendenciu zúčastniť sa skôr celoštátnych ako regionálnych volieb. Autor poukazuje na právne úpravu volieb a nastavenie pravidiel, porovnáva krajiny USA, Švajčiarsko či Veľkú Britániu.

Bez ohľadu na volebný systém v prevažnej väčšine krajín volebná účasť v posledných desaťročiach klesá (Eijk et al., 2011). Výrazný pokles volebnej účasti zaznamenali paradoxne hlavne demokratické systémy, kde napriek demokratickému priebehu volieb

klesá viera v politikov a vlády. Západné politické systémy sa ocitajú v kríze a odborníci riešia, či táto „kríza demokracie“ vyhovuje politickým kruhom, alebo sa s poklesom volebnej účasti a vzrastajúcim nezaujmom a veci verejné v takejto miere nepočítalo.

Ayres (2009) skúma klesajúcu účasť vo Voľbách do Európskeho parlamentu v období 1979 až 2009. Klesajúce trendy v európskych voľbách porovnáva s národnými voľbami a skúma vzťah neúčasti s vekom. Trendy podčiarkujúce pokles účasti súvisia najmä so vzťahom medzi vekom a volebnou účasťou. Pri porovnaní s národnou účasťou sa pokúša zistiť, či sa klesajúci trend týka výhradne volieb do Európskeho parlamentu, alebo volieb všeobecne. V národných voľbách boli preukázané nižšie klesajúce trendy ako vo voľbách do EP.

Bernhager a Marsh (2006) vysvetľuje zapájanie sa voličov v starej a novej európskej demokracii do volebných protestov, ktoré sú v súčasnosti potrebné, no zároveň čoraz ťažšie organizovateľné.

Back et al. (2008) skúma vzťah sociálnej dôvery s politickou účasťou pomocou viacúrovňovej analýzy 25 európskych demokracií. Autor sa snaží dokázať spojitosť medzi sociálnou dôverou a politickou (volebnou) účasťou. Výskum využíva vo viacúrovňovej analýze regresiu a stanovuje 3 formy politickej participácie: klasické hlasovanie, inštitucionalizovaná a neinštitucionalizovaná účasť. Dáta pochádzajú z 25 európskych demokracií a 47489 respondentov v individuálnej úrovni. Článok analyzuje rozdiely a podobnosti vo volebnej účasť občanov medzi novými demokraciami strednej a východnej Európe a na skoršie zavedených demokraciách v západnej Európe. Občania v post-komunistických krajinách sa zúčastňujú menej či už v participácii alebo aktívnej politike v porovnaní s ich západnými susedmi. Podľa výsledkov práce medzi hlavné rozdiely medzi starými a novými demokraciami považuje hlavne rozdiely v protestoch a vyjadrení sociálneho nesúhlasu so súčasným stavom krajiny.

Borghesi et al. (2012) vykonáva štatistiky volebnej účasti vo viacerých krajinách a skúma ich podobnosti, odlišnosti a vytvára rozhodovací model. Autor štatisticky skúma

a dokazuje charakteristiky volebnej účasti v 77 voľbách a 11 krajinách. S využitím priestorovej korelácie sa pokúša poukázať na značné rozdiely, či už v regiónoch alebo na celom území krajiny. Autor na základe výskumu navrhuje model na určenie participácie, hlavne spoločný model (resp. model na základe spoločných znakov), v ktorom sa jednotlivé krajiny zhodujú. Nemožno však navrhnúť akýsi všeobecný (univerzálny) model pre všetky krajiny, nakoľko mentalita daného národa nezodpovedá kritériám univerzality.

Bratton a Walle (2002) skúmajú demokratické experimenty v Afrike a režimové prechody v komparatívnej perspektíve. Demokraticizácia spoločnosti vedie k následnej strate záujmu o participáciu vo voľbách.

Karp a Milazzo (2015) riešia „demokratickú skepsu“ a volebnú účasť v Európe. V príspevku skúmajú dáta z národných prieskumov v 22 krajinách západnej a východnej Európy a poukazujú na nižšiu voličskú zodpovednosť voličov v post-komunistických krajinách. Hlavnou príčinou je akási nedôvera ľudí v systém, pričom autor prichádza ku zlej skúsenosti s bývalým režimom. Naopak obyvatelia západných krajín prichádzajú k urnám viac a chcú zmeniť svoju krajinu k lepšiemu, pričom majú vyššiu dôveru v štátnu moc.

Miguel (2015) skúma voľby v arabskom svete: „Prečo tu ľudia volia?“. Zaoberá sa determinantami hlasovania v konkurenčno-autoritárskych režimoch v arabskom svete. Výsledky skúmania ukazujú, že hoci patronát pomáha vysvetliť volebnú účasť, najmä medzi občanmi s vysokými príjmami sú výsledky politiky dôležité pre ich ďalšie zotrvanie pri moci. Väčšina voličov vo voľbách schvaľuje režim a jeho ekonomickú výkonnosť. Autor poukazuje na narastajúcu účasť voličov s vysokým príjmom.

Pacek (2009) skúma volebnú účasť v post-komunistických krajinách. Tá sa vysťavuje „divokému“ kolísaniu - to všetko na pozadí ekonomickej a politickej nestability. V článku autor uvažuje o 2 hypotézach:

1. Depresívne naladenie – predpokladá, že voliči sú menej aktívnejší na účasti keď ekonomické a politické podmienky sú horšie;

2. Motivujúce naladenie – predpovedá, že voliči sú viac aktívnejší na účasti keď ekonomické a politické podmienky sú viac prijateľnejšie.

Piwen a Cloward (2000) skúmajú, prečo Američania stále nevolia, a prečo to tak politici chcú. Autori hovoria o alternatívnych programoch politických strán, ktoré sa snažia ľudí dostať k voľbám, aby im následne odovzdali hlas a poukazujú na nekorektnosť vodcovských lídrov silných politických strán, ktoré využívajú na svoje presadenie vo vplyvných masových médiách a vyvolávajú u ľudí istú nechuť a nútenú manipuláciu.

Reisinger (2008) skúma vzťah medzi volebnou účasťou a úrovňou súťaže v Rusku. Autor skúma volebnú účasť v 89 administratívnych jednotkách v Ruskej federácii vo voľbách do prezidentského úradu a Štátnej dumy (dolná komora parlamentu) od roku 1991 do roku 2007. Analýza zdôrazňuje značné rozdiely medzi regiónmi v Rusku. Autor poukazuje na silnú a neustále rastúcu pozíciu Putina od roku 2000 a jeho snahu dostať svoju moc do takmer všetkých regiónov, napr. aj zrušením ich manažérov (senátorov) a to oslabením ich kompetencií spravovať daný región.

Sundstrom (2013) skúma vplyv kvality vlády na volebnú účasť v európskych regiónoch na 172 európskych regiónoch v jednotlivých krajinách, pričom porovnáva kvalitu vlády a vertikálne členenie moci. V niektorých štátoch je napriek všeobecnému trendu volebná účasť vyššia v obecných (komunálnych) voľbách, čo do značnej miery svedčí o nedôvere ľudí voči vláde, najmä vďaka vplyvu korupcie. Voliči viac dôverujú regionálnym zástupcom, ktorí sú im bližšie ako napr. predseda vlády, či samotný jej členovia.

Roberts (2009) poukazuje na nízku účasť voličov v USA, dokonca aj v prezidentských voľbách.

Kultúrne faktory

Na volebnú účasť vplyvajú aj geografické, teda priestorové, ale aj časové aspekty ako častosť či dostupnosť volieb. Zo zvyšujúcou sa frekvenciou volebných udalostí sú tendencie k nižšej účasti. So znižujúcou sa vzdialenosťou volebných miestností od bydliska naopak účasť rastie. Dôležitými faktormi sú tiež

etnicita a príslušnosť k relígiám.

Benjamin (2014) skúmajú stálosť volebnej účasti a pochopenie úlohy spoločnosti na volebnej účasti v štáte NewYork. Autor sa zaoberá možnými riešeniami zlepšenia kvality bývania, infraštruktúry a najmä veľkým problémom rozrastajúcej sa civilizácie a vzrastajúcemu počtu obyvateľov. Spomínané faktory majú dôležitý vplyv na volebnú účasť a jej stálosť, resp. labilitu.

Cox (1998) sa zaoberá sa mobilizáciou politickými elitami v technologicky vyspelom Japonsku prostredníctvom sociálnych sietí. Následne dáva do popredia regióny s vysokým kapitálom na dosiahnutie svojich cieľov, predovšetkým vyššej volebnej účasti, na základe ktorej sa elity dostanú k rozhodovacím kompetenciám. Elity si vyberajú a následne aplikujú svoju kampaň a vplyv v ekonomicky silných regiónoch.

Dassoneville a Hooghe (2011) mapujú volatilitu v Európe a analyzuje trendy volebnej nestálosti v európskych demokraciách po roku 1945. Volatilita vykazuje všeobecný rastúci trend v západoeurópskych demokraciách, zatiaľ čo opačný trend možno nájsť v postkomunistických krajinách. Empirické dôkazy o týchto trendoch a ich význame, ktoré autor podáva, sú pomerne vzácne. Rozdiely vo volebnej volatilitu medzi západnou Európou a krajinami strednej a východnej Európy nemôžu byť plne vysvetlené rôznymi dĺžkami skúseností s demokraciou rôznymi ekonomickými situáciami. Výskum nachádza značné rozdiely medzi západom a východom Európy.

Drummond (2002) skúma tiež volebnú nestálosť a jej pokles v západných demokraciách, v období 1970-1995. Volatilitu porovnáva v obdobiach 1945-1970 a 1970-1995, pričom prvé je stabilnejšie a postupne po roku 1970 dochádza k nestabilite až rozpadu strán na jednotlivé frakcie, resp. ich zvýšený počet, a to najmä v Španielsku.

Hagan (2009) skúma vzťahy medzi mestom a jeho zázemím a ich priestorovým vzťahom k volebnej účasti. Výskum sa zaoberá ekonomickým rastom vo veľkých metropolách a poukazuje na dôležitosť rozdelenia zdrojov moci. Nezaujem o ekonomický rozvoj a všeobecnú konsolidáciu nazýva akousi čiernou účasťou v komunálnych voľbách,

poukazuje na nelegitímnosť výsledku volieb a o deľby moci a jej uprednostňovanie pred záujmom vernosti a podpory rastu regiónu. Tieto javy sa sústreďujú hlavne na metropolitné oblasti.

Kanavagh et al., (2002) sa zaoberá geografiou volebnej účasti v Írsku. Prípadová štúdia skúma Generálne voľby, autor rieši rozloženie účasti (nízku, strednú a vysokú) a následne dedukuje a rozdeľuje krajinu na oblasti, kde bývajú ľahostajní ľudia a kde naopak zodpovední ku svojej krajine.

Kavanagh (2006) ďalej zhotovuje geograficky váženú regresívnu analýzu účasti v Generálnych voľbách v Írsku. Pomocou regresívnej analýzy zisťuje rapidný pokles volebnej účasti v Generálnych voľbách za obdobie rokov 1969 – 2002.

Mouritzen (2014) skúma mestskú (obecnú) veľkosť a jej vplyv na miestnu (lokálnu, komunálnu) volebnú účasť. Práca sumarizuje poznatky z porovnávacieho výskumného projektu, ktorý sa snaží napraviť túto nerovnováhu prostredníctvom vzťahov medzi obecnou veľkosťou a súborom ukazovateľov, pokiaľ ide o charakter miestnej demokracie v štyroch európskych krajinách: Švajčiarsko, Nórsko, Dánsko a Holandsko.

Hajnal a Lewis (2003) popisuje vplyv obecných inštitúcií a volebnej účasti v miestnych (lokálnych) voľbách. Článok sa zaoberá radom inštitucionálnych opravných prostriedkov zabráňujúcich nízkej volebnej účasti v Kalifornii v mestských voľbách do zastupiteľstiev. Narozdiel od národných volieb majú inštitúcie zďaleka väčší vplyv na volebnú účasť, a inštitucionálne zmeny majú tendenciu zvyšovať účasť v miestnych voľbách.

Mühlböck (2012) sa zaoberá volebnou účasťou v komunálnych (miestnych) voľbách v Rakúsku a zisťuje, že v menších obciach je účasť pomerne vyššia ako vo väčších obciach. Nie je jasné, či menšia vzdialenosť medzi politikmi a voličmi v porovnaní na regionálnej, národnej alebo európskej úrovni, má svoj význam. Dôležité je, že občania na miestnej úrovni majú možnosť zapojiť sa do politického diskurzu, a že témy lokálnej politiky môžu byť oznámené jednoduchšie, než na regionálnej alebo celoštátnej úrovni.

Simon (2015) skúma heterogenitu voleb-

nej účasti naprieč regiónmi a znárodnenie stranických systémov. Zameriava sa na vysvetlenie kolísania volebnej účasti naprieč okresmi v Maďarsku. Tvrdí, že takzvané znárodnenie stranických systémov je hlavným faktorom, ktorý napomáha rôznorodosti výsledkov volieb a vyššej volebnej účasti.

Froese (2014) podáva obraz o náboženstve v súvislosti s americkou politikou z globálneho uhla pohľadu. Hovorí o dvoch protichodných perspektívach týkajúcich sa vplyvu náboženstva na americkú politiku. Vedúci vplyv náboženstva na politickú rétoriku a pri vzoroch hlasovania sa zdajú byť zrejmé. Američania chápu Boha ako politického aktéra využívaného hlavne politikmi pri politickej rétorike.

Gerber (2008) si kladie otázku: „Má dochádzka do kostola vplyv na ľudí aby hlasovali?“ Pravidelná dochádzka do kostola je podľa autora silne spojená s vyššou pravdepodobnosťou účasti na voľbách (hlasovaní). Akési mravnostné zákony majú vplyv na účasť republikánov, no zároveň znižujú účasť u demokratov. V tomto prípade návšteva kostola má značný vplyv na volebnú účasť a samotné výsledky hlasovania. Gerber (2016) v čerstvej publikácii opäť skúma cirkev a jej vplyv na volebnú účasť. Odhaduje vplyv religiozity na volebnú účasť.

Casanova (2005) porovnáva katolícku a moslimskú politiku a ich vplyv na hlasovanie. U Arabov je prevažne silnejší trend smerom k vyššej volebnej účasti, aj keď v gettách európskych miest je situácia opačná.

Bevelander (2010) skúma volebnú účasť domácich a imigrantov vo Švédsku pomocou kohortovej analýzy za roky 2002, 2006 a 2010. Účasť imigrantov je výrazne nižšia ako účasť domácich.

Fox (2002) skúma etnické menšiny a Huntingtonovu teóriu stretu civilizácie pomocou kvantitatívnych metód. Autorova analýza nepodporuje Huntingtonovu teóriu o strete civilizácií. Po dôkladnom preskúmaní vyvracia spomínanú víziu a dedukuje že konflikty budú vychádzať najmä z jadra samotných civilizácií.

Logan (2012) skúma vplyv rasy, etnického pôvodu a prisťahovalectva na účasť v amerických voľbách. Štúdia používa národné údaje z obdobia 1996-2004 a zisťuje vplyv re-

gistrácie voličov na hlasovanie. Ukazuje sa, že rasové/etnické rozdiely v sociálno-ekonomických štruktúrach a zakorenenie v komunite nevysvetľujú celkové skupinové rozdiely vo volebnej účasti. Štúdia sa zameriava predovšetkým na hľadanie faktorov, ktoré by mohli mať vplyv na kolektívne reakcie členov skupiny.

Persily et al. (2012) skúma regionálne rozdiely v rasovej polarizácii v roku 2012 v prezidentských voľbách a implikuje ústavnosť v hlasovacích právach. Vo výsledkoch uvádza rasovú polarizáciu najmä u čiernej rasy a to pri voľbe prezidenta Obamu, a to aj pri jeho výhre, pričom značná kritika miestami hraničila s ústavnosťou.

Sociálne faktory

Na účasť vo voľbách vplývajú aj sociálno-demografické faktory, ktoré ovplyvňujú každodenné správanie, návyky, postoje či rozhodnutia občanov. Najdôležitejším spomedzi týchto faktorov je ekonomická situácia v súvislosti s príjmom obyvateľstva a nezamestnanosťou. Niektorí autori sa zaoberajú aj zmenami medzi pohlaviami.

Jones (2004) skúma vzťah pohlavia a politickej participácie vo Veľkej Británii. Výskum je zameraný na odhalenie politickej participácie u žien a mužov v ďalších krajinách. Zisťuje že participácia žien je relatívne malá a dosahuje štandardnú úroveň len asi v 4 krajinách (Dánsko, Fínsko, Švédsko a Nórsko). Naopak, najväčšia participácia mužov je v Českej republike či Luxembursku.

Norris (2003) sa venuje volebnému inžinierstvu, pravidlám hlasovania a politickému správaniu. Skúma aj participáciu žien vo voľbách a ich zastúpenie v inštitúciách, riadiacich postoch a v politických stranách a organizáciách. Takisto sa zaoberá rodovou ideológiu a jej vplyvom respektíve absenciou v štátnom sektore.

Gerber a Rogers (2009) sa zaoberajú sociálnymi normami a motiváciou ísť voliť. Psychologický výskum zameraný sčasti na motiváciu voličov dáva do pozornosti sociálne pomery voličov. Nie je správne podsúvať informácie o možnej účasti z prieskumu, ale motivovať voličov práve na vysokú účasť a to za všetky politické subjekty. Poukazuje na voličov, ktorí hlasujú zriedka alebo

príležitostne a majú na nich vplyv isté sociálne normy.

Chavarria (2014) sa zameriava na ekonomickú nerovnosť a účasť voličov vo vysoko príjmových demokraciách. Skúma 22 volieb v demokraciách s vysokými príjmami a posudzuje možnú súvislosť medzi ekonomickou nerovnosťou a volebnou účasťou. Zo skúmaných vzoriek sa zistilo, že nie je takmer žiadny vzťah medzi ekonomickými opatreniami a volebnou účasťou (gini index).

Incantalupo (2010) zisťuje, aké sú dopady nezamestnanosti na volebnú účasť v amerických národných voľbách. Príspevok skúma dopady ekonomickej núdze na účasť na politickom živote. Ekonomické utrpenie môže narušiť politickú účasť, ale aj povzbudiť občanov k vyhľadaniu nápravy od vlády. V prierezovej analýze autor zistil, že vplyv hlasovania na účasť súvisí s nezamestnanosťou. S využitím simulácie straty zamestnania autor zistil súvis s poklesom volebnej účasti, keď volič prišiel o zamestnanie práve v deň volieb alebo v dostatočnom predstihu.

Chevalier (2012) skúma volebné správanie vzdelaných jedincov v USA, pričom dochádza k záveru, že so vzdelaním vzrastá volebná účasť. Autor v príspevku poukazuje najmä na rozdielnosť amerických voličov, na ktorých vplývajú skôr ekonomické a inštitucionálne faktory.

Kim (2014) hodnotí minoritné hlasovacie faktory (minority voting factors). Účelom tejto štúdie je analyzovať a pochopiť faktory, ktoré ovplyvňujú menšinu v populácii hlasovať určitým spôsobom. Pri minoritných skupinách rozhodujú najmä faktory socioekonomické, kultúrne a v neposlednom rade aj politické ideológie. Štúdia poukazuje na to, ako sú tieto faktory dôležité najmä v minoritách ako sú černosť, hispánci či azijati.

Psychologické faktory

Popri modelových štúdiách sa jedná o skupinu výskumov, ktoré idú v súčasnosti najviac do popredia. Volebná účasť sa skúma najmä prostredníctvom dvoch hlavných polarít - apatie a motivácia. Dôraz sa kladie najmä na zdôvodnenie racionálnej voľby.

Agai (2015) skúma vzťah apatie voličov a volebnej účasti v nigérijskej provincii Benue v parlamentných voľbách 2015. Hovorí

o vysokej apatii v tejto provincii. Medzi hlavné faktory apatie zahŕňa nedôveru v štátne inštitúcie a predovšetkým strach z násillia v čase konania volieb.

Kolovos a Harris (2005) skúmajú volebnú apatiu v britských voľbách a zameriavajú sa na jej príčiny a opravné prostriedky. Účasť v roku 2001 v Británii bola vôbec najnižšou dovtedajšou vôbec. Práca poukazuje na rastúcu voličskú apatiu vo všeobecných britských voľbách. Opatrenia ktoré boli navrhnuté na zvýšenie účasti boli v článku hodnotené negatívne.

V porovnaní s provinciou Benue (Nigéria) sú britské voľby slobodné, pričom voličom nehrozí takmer žiadne násillie. Britskí občania nemajú takú veľkú nedôveru k štátnym inštitúciám ako občania Benue, napriek tomu, účasť výrazne klesá.

Voličov môže k urnám pritiahnuť široké spektrum rôzne motivujúcich podnetov. Bryan et al. (2011) skúma motiváciu voličov na volebnej účasti na základe osobnej identity pomocou behaviorálnych metód. Šiber (2004) skúma záujem o voľby a volebnú účasť.

Pri racionálnej voľbe sa zdôrazňuje zmysel hlasovania v prospech zlepšovania blaha iných (Edlin, 2007). Racionálnou voľbou sa zaoberajú už aj staršie štúdie, napr. Aldrich (1993) alebo Blais (2000). Blais (2000) prináša 7 typov racionálnej voľby voliča na voľbách, najčastejšie typy sú:

1. Ľudia volia zo zmyslu pre povinnosť
2. Počas hlasovania volič predpokladá že nikdy pri výsledkoch nezaväzi jeden hlas, a tak má tendenciu podceniť svoje rozhodnutie;
3. Ľudia majú tendenciu preceňovať výhody ktoré im kandidát v prípade úspechu sľúbi.

Edlin (2007) poukazuje na uvažovanie voličov, či už podľa politického presvedčenia, alebo podľa programu politickej strany či sympatií. Autor porovnáva či sa jedná o racionálnu voľbu, alebo je už volič do istej miery ovplyvnený - a komu to vyhovuje a prospieva takáto voľba. Teóriu racionálnej voľby podávajú Feddersen et al. (2004), Geys (2006) či Myatt (2011).

Viacere štúdie sa zaoberajú súhrnnými vplyvmi na volebnú účasť (Blais, 2006; Uppal, 2012). Ďalšie riešia vplyv osobných preferencií na volebnú účasť (Robbins, 2010).

Zaujímavý impulz vysiela Reilly (2006), ktorý rieši vzťah politického inžinierstva a straníckej politiky v rozpore s náchylnosťou spoločnosti.

Blais (2000) a Enos a Fowler, (2015) sa zaoberajú súhrnnými účinkami rozsiahlych kampaní na volebnú účasť. Prieskumy a volebné kampane vplyvajú najmä na potenciálnych voličov s nižším zmyslom pre občiansku povinnosť.

Počasia ako jeden z faktorov, vplyvujúcich na výšku volebnej účasti

Skúmanie vplyvu počasia na volebnú účasť je pomerne novou oblasťou výskumu, aj keď už od 60-tych rokov sa stretávame s vyjadreniami, že počasie mohlo rozhodnúť niektoré dôležité volebné udalosti (Ludlum, 1984). S prvými lastovičkami štúdií v tejto oblasti sa stretávame po roku 2000 (napr. Gatrell a Bierly, 2002), nárast záujmu o túto problematiku je zrejmý najmä po roku 2010 (Gomez, 2007, Horiuchi a Kang, 2015, Bassi, 2013, Persson et al., 2014, Artes, 2014, Eisinga et al., 2012).

Autori sa však z veľkej časti venovali najmä vplyvom zrážok na volebnú účasť a vplyv (extrémnych) teplôt vzduchu a iných meteorologických prvkov (vietor, slnečný svit, oblačnosť, vlhkosť vzduchu, tlak vzduchu, tlak vodnej pary, ...) zostáva doteraz nepreskúmaný.

Nepriaznivé počasie môžeme zaradiť medzi dôležité faktory, ktoré majú vplyv na výšku volebnej účasti, aj keď tento faktor býva neraz podceňovaný. Takisto, počas priaznivých poveternostných situácií býva účasť vyššia než obvykle, počas bežných situácií sa efekty priaznivých a nepriaznivých vplyvov vzájomne rušia.

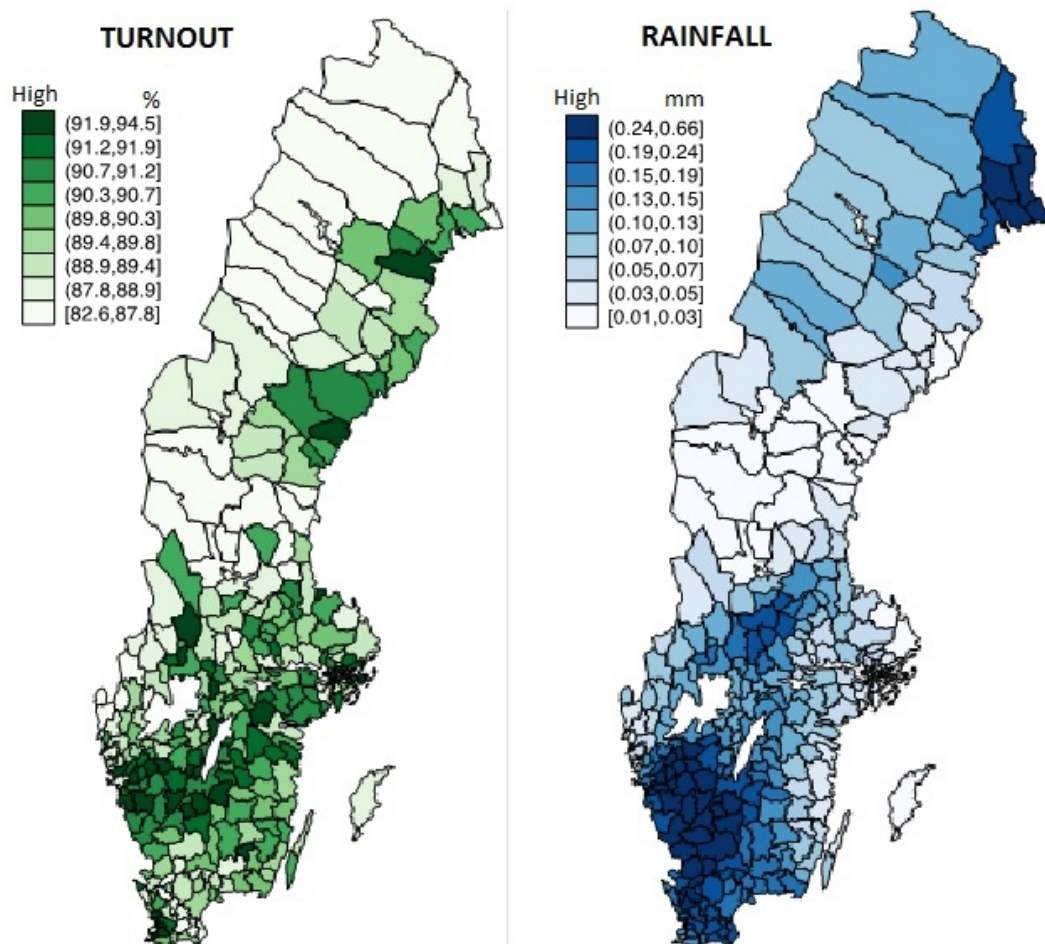
Počas nepriaznivého počasia je pod vplyvom zmien nálady väčšinou volebná účasť nižšia ako počas priaznivého počasia, čo bezprostredne vplyva na výsledok volieb. Závislosťou účasti volieb od počasia sa doteraz zaoberali hlavne americkí autori (napr. Ludlum, 1984, Gomez, 2007, Fraga a Hersh,

2010) a len v nedávnom období sa v odbornej literatúre stretneme s prvými prácami venovanými tejto problematike na území Európy – štúdie zo Švédska (Persson et al., 2014) a Španielska (Artes, 2014).

Už Ludlum vyslovil predpoklad, že počasie bolo rozhodujúce v prezidentských voľbách v r. 1960 kedy J. F. Kenedy porazil R. Rixona len o 11 500 hlasov (dážď v USA spôsobuje nižšie účasti v oblastiach obývaných republikánmi) (Bassi, 2013). Vzťah intenzity zrážok a účasti na voľbách sa po roku 2000 snažilo kvantifikovať množstvo autorov a intenzita zrážok sa stala hlavným skúmaným fenoménom vplyvu počasia na výsledky volieb. Podľa mnohých nedávnych štúdií (Bassi, 2013, Fujiwara et al., 2013, Gatrell a Bierly, 2002, Gomez et al., 2007, Horiuchi a Kang, 2015 a ďalší) vyššie úhrny zrážok sa počas volebného dňa prinášajú nižšiu volebnú účasť. Podľa Gomeza et al. (2007) prináša 1 palec zrážok (25,4 mm) pokles volebnej účasti na území USA až o 1 % - tento vzťah je navyše štatisticky významný. Určitú polemiku vyslovuje Persson et al. (2014), ktorí zistili, že počas niektorých situácií s nízkymi úhrnmi zrážok sa preukázal vo Švédsku pozitívny vplyv zrážok na volebnú účasť (Obr. 1). Artes (2014) poukazuje tiež na prevládajúci pokles účasti vo voľbách v Španielsku s nárastom zrážok.

Novšie štúdie sa snažili prepojiť v modelových štúdiách spojitosť medzi volebnou účasťou zrážkami a teplotami vzduchu, ktoré ich sprevádzajú (napr. USA, Fujiwara et al., 2013). Nedávne štúdie z Harvardskej univerzity (Madestam et al., 2013) dokonca potvrdzujú vplyv počasia na volebnú účasť sprostredkované cez volebné protesty, kedy nepriaznivé počasie vplyva na účasť protestov.

Vplyv počasia na volebnú účasť nedávni autori pripisujú najmä jeho sprostredkovanému vplyvu na náladu obyvateľov. Bassi (2013) dochádza k záveru, že v zlom počasí je viac pravdepodobné zhoršenie nálady obyvateľstva. Dobrá nálada bola podľa rôznych autorov spojená s nízkou vlhkosťou vzduchu (Sanders a Brizzolara, 1982), vysokou úrovňou slnečného žiarenia (Parrot a Sabina, 1990), vysokým barometrickým tlakom (Goldstein, 1972) a vysokými teplotami (Cunningham 1979). Vystavenie človeka

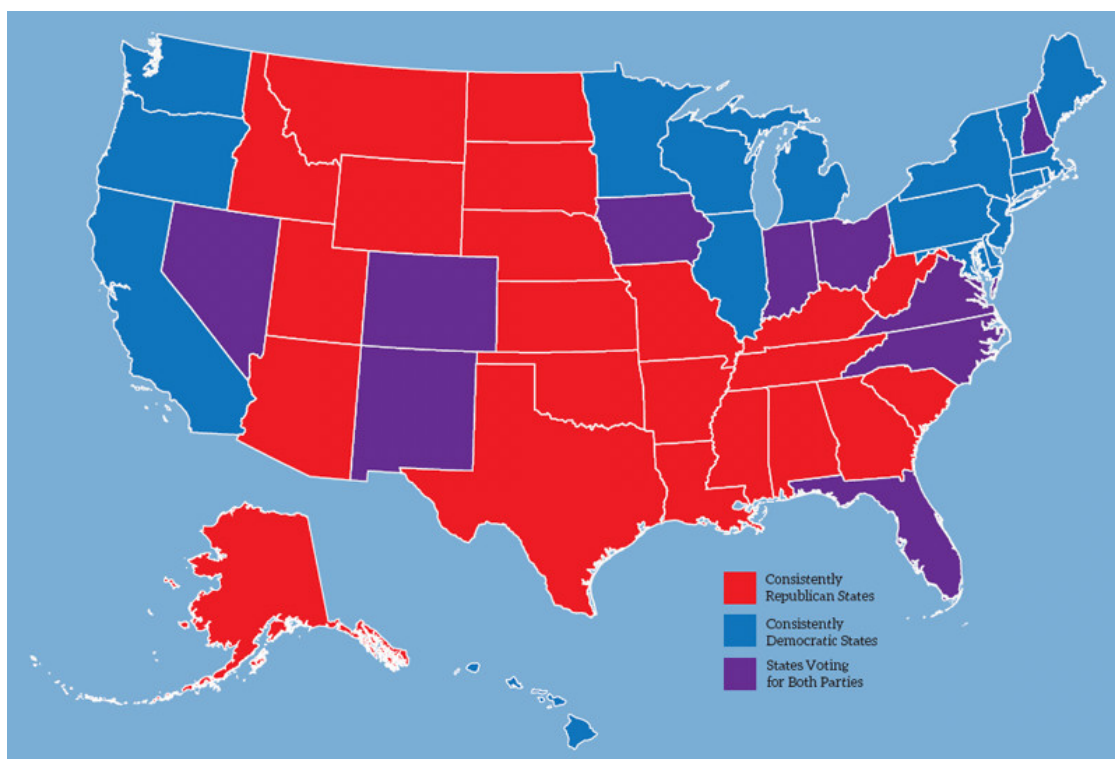
Obr. 1: Príklad výstupov jednej z nedávnych štúdií (Persson et al., 2014), skúmajúcej vplyv zrážok na volebnú účasť na území Švédska - viditeľná značná miera korelácie medzi volebnou účasťou (vľavo) a zrážkami (vpravo)

zlému počasiu pozitívne koreluje so zlou náladou a averziou a dobrého počasia s dobrou náladou (Denissen et al., 2008). Účinky svetelného žiarenia sú najsilnejšie v jarnom období (Keller, 2005).

Istú rolu zohrávajú aj katastrofické udalosti. Healy a Malhotra (2010), analyzujú vplyv účinku tornád na volebné výsledky. Voliči prostredníctvom škôd majú tendenciu odmeniť alebo potrestať politikov za ich účasť pri riešení následkov po prírodných katastrofách.

Tvorba kartodiagramov ako jedna z metód skúmania priestorovej diferenciácie volebnej účasti v závislosti od počasia

Pomerový kartodiagram je jednou z metód (popri korelačných analýzach), prostredníctvom ktorej môžeme sledovať regionálne rozdiely volebnej účasti v závislosti od vybraných meteorologických prvkov. Aj keď na prvý pohľad nie sú vždy priestorové vzory v rozložení volebnej účasti úplne zreteľné, predsaden sa vyskytujú oblasti, kde negatívny

Obr. 2: Nedávny prehľad republikánskych a demokratických štátov pred prezidentskými voľbami 2016 (Karol, 2015) - už Ludlum (1984) vyslovil predpoklad, že nepriaznivé počasie na demokratickom severovýchode USA môže mať dopad na finálne výsledky prezidentských (ale aj iných) volieb

vplyv meteorologických prvkov mohol počas vybraných volebných dní spôsobiť regionálne nižšie volebné účasti.

Na zostrojenie kartodiagramu, ktorý vyjadruje závislosť volebnej účasti volebného dňa s priestorovým rozložením hodnôt vybraného meteorologického prvku potrebujeme 2 množiny hodnôt:

- celkové výšky volebnej účasti vo vybraných obciach SR počas sledovaného volebného dňa
- zaznamenané hodnoty meteorologického prvku počas volebného dňa na meteorologickej stanici, ležiacej v k. ú. vybraných obcí SR

Dáta potrebné k vytvoreniu kartodiagramov získame od Štatistického úradu SR (výška volebnej účasti vo vybraných obciach počas volebného dňa) a Slovenského hydrometeorologického ústavu (SHMÚ) (vybrané meteorologické prvky).

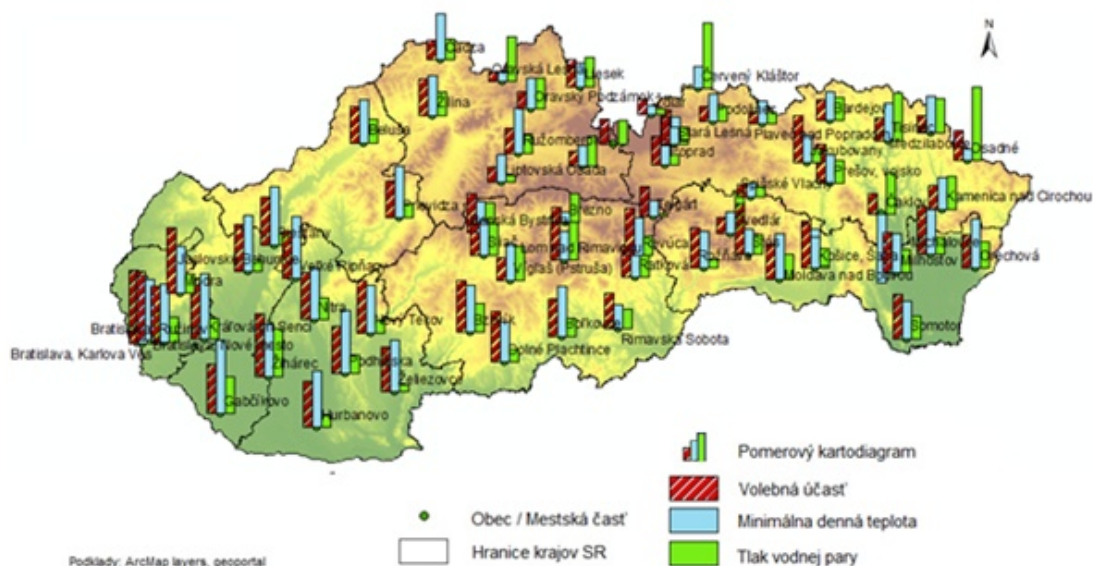
Vhodným nástrojom na výber konkrétneho meteorologického prvku, ktorý zobrazíme

v kartodiagrame je zhotovenie korelačného koeficientu medzi výškou volebnej účasti a hodnotami meteorologických prvkov. Podľa výsledku Shapiro-Wilkovho testu zistíme, či datasety majú normálne alebo nelineárne rozdelenie a na základe výsledkov testu sa rozhodneme pre Pearsonov alebo Spearmanov korelačný koeficient. Meteorologické prvky, ktoré vykazali najvyššiu mieru korelácie s volebnou účasťou následne premietneme spolu s výškami volebnej účasti do kartodiagramov.

Ako príklad na pomerový kartodiagram uvádzame situáciu zo 4. apríla 2009, kedy počas 2. kola prezidentských volieb zrejme nižšie ranné teploty v horských dolinách priniesli nižšie volebné účasti na severe Slovenska (obr. 3).

Záver

Volebná účasť predstavuje v súčasnosti v politických vedách aj politickej geografii jednu z kľúčových oblastí záujmu. Problematika vplyvu faktorov na volebnú účasť je

Obr. 3: Príklad pomerového diagramu pre volebný deň 2. kola prezidentských volieb, 4. 4. 2009 (anticyklonálna situácia bez zrážok); čím nižšia minimálna teplota, tým nižšia účasť (nízka účasť - horské doliny a kotliny)

však natoľko zložitá, že doteraz nie je sformovaná komplexná teória, ktorá by odzrkadľovala pôsobenie jednotlivých právnych, politických, kultúrnych, sociálnych či psychologických faktorov. V poslednej dobe sa navyše objavujú ďalšie, doteraz málo preskúmané oblasti vplyvu nových faktorov, medzi ktoré patrí aj vplyv počasia na výšku volebnej účasti. Autori v zahraničí sa zatiaľ v prevažnej miere zameriavajú na vplyv zrážok na volebnú účasť, kým vplyv (extrémnych) teplôt a ostatných meteorologických prvkov ostáva doposiaľ nepreskúmaný.

V článku sa snažíme podať prierez skúmaných faktorov, ktoré ovplyvňujú volebnú účasť a na záver aj súhrn doteraz publikovaných prác, ktoré sa venujú vplyvu počasia na volebnú participáciu. Táto nová oblasť výskumu ponúka v súčasnosti námety na ďalšie štúdiá - ako príkladovú metódu skúmania uvádzame metódu pomerových kartodiagramov, ktorá pri vhodnom výbere parametrov (výšky volebnej účasti a hodnôt vybraného meteorologického prvku) dokáže odhaliť regionálne rozdiely volebnej účasti vzhľadom k nameraným hodnotám meteorologických prvkov. Metódu v predkladanom príspevku ponúkame ako jednu z možností skúmania, vhodnú pre použitie v politickej

geografii, samotné koreláty medzi výškou volebnej účasti a parametrom meteorologických prvkov, ako aj mapové výstupy najviac preukázaných vzájomných vzťahov sú predmetom našich ďalších štúdií.

Autori ďakujú Štatistickému úradu SR a Slovenskému hydrometeorologickému ústavu za podklady, využité pri tvorbe pomerových kartodiagramov použitých v sérii niekoľkých štúdií.

Literatúra

- AGAIBE F. (2015). Voter Apathy and Voter Turnout in the 2015 General, The Electoral Institute, INEC, Abuja.
- ALDRICH J. H., 1993. 'Rational choice and turnout.' American Journal of Political Science.37.
- ANSOLABEHERE S., PERSILY N., STEWART W., 2013. Regional Differences in Racial Polarization in the 2012 Presidential Election: Implications for the Constitutionality of Section 5 of the Voting Rights Act, 126 HARV. L. REV. FORUM 205, 209.
- ARTES J., 2014. The rain in Spain: Turnout and partisan voting in Spanish elections, European Journal of

- Political Economy 24 126-141.
Australian Research Association –
Working Group on Democracy.
- AYRES S., 2009. European Parliament
Elections: Turnout trends, 1979-2009.
House of Commons Library, London,
United Kingdom. 1-22.
- BACK et al., 2008. Social trust and Political
Participation – A multilevel analysis
of 25 European democracies; Dpt. of
political science, Åbo Akademi
University, Fänriksgatan 3A, FIN-
20500 Åbo 2008.
- BASSI A., 2013. Weather, Mood, and Voting:
An Experimental Analysis of the Effect
of Weather Beyond Turnout A Bassi
Available at SSRN 2273189.
- BENJAMIN G., 2014; Voter Participation and
Persistence: Understanding the Role of
Community in Voter Turnout during
off-Year Elections in New York State
Bernhagen P., Marsh M., 2006. Voting
and Protesting: Explaining Citizen
Participation in Old and New
European Democracies.
Democratization, Volume 14, Issue 1,
2007. 1-4, 7 Alb. Gov't L. Rev. 545
(2014)
- BEVELANDER P., 2010. Voting Participation
of Natives and Immigrants in Sweden
– a Cohort Analysis of the 2002, 2006
and 2010 Elections; Malmö Institute
for Studies of Migration, Diversity and
Welfare, Malmö University 2010.
- BLAIS A., 2000. To Vote or Not to Vote? The
Merits and Limits of Rational Choice
Theory.
- BLAIS A., 2006. What affects turnout?
Annual Review of Political Science 9,
111–125.
- BLAYDES L., 2006. Who Votes in
Authoritarian Elections and Why?
Determinants of Voter Turnout in
Contemporary Egypt; Prepared for
delivery at the 2006 Annual Meeting of
the American Political Science
Association, August 31 - September 3
2006, Philadelphia PA
- BOČÁKOVÁ O., LINCÉNYI M., 2013. Úvod
do sociálnej a politickej komunikácie.
Trenčín: J + K Tlačiareň, s.r.o.,
- Nemšová, 2013, ISBN 978-80-8075-
612-3.
- BORGHESI C., RAYNAL J. C., BOUCHAUD
J. P., 2012. Election Turnout Statistics
in Many Countries: Similarities,
Differences, and a Diffusive Field
Model for Decision-Making. PLoS
ONE 7(5).
- BRATTON M., VAN DE WALLE N., 2002.
Democracies experiments in Africa;
Cambridge University PRESS 2002;
United Kingdom
- BRIANS C., GROFMAN B., 2001. 'Election
day registration's effect on US voter
turnout.' Social Science Quarterly.
82(1): 170-183.
- BRYAN et al., 2011. Motivating voter turnout
by invoking the self; PNAS, August 2,
2011, vol. 108, no. 31
- CASANOVA J., 2005. "Catholic and Muslim
Politics in Comparative Perspective,"
Örtünme (İstanbul: Kitap Yayınevi:
2005), 162-88.
- CITRIN et al., 2003. What if Everyone Voted?
Simulating the Impact of Increased
Turnout in Senate Elections; American
Journal of Political Science, Vol. 47,
No. 1, January 2003, Pp. 75–90.
- COX M., 1998. Mobilization, Social Networks
and Turnout: Evidence from Japan;
Department of Political Science,
University of California, San Diego, La
Jolla, CA 92093-0521
- CUNNINGHAM M. R., 1979. Weather, Mood,
and Helping Behavior: Quasi-
experiments with Sunshine Samaritan,
Journal of Personality and Social
Psychology, 37, 1947–1956.
- CURTICE J., 2010. So What Went Wrong
with the Electoral System? The 2010
Election Result and the Debate About
Electoral Reform; Parliamentary
Affairs, Vol. 63 No. 4, 2010, 623–638.
- DENISSEN J. J. A., Butalid L., Penke L., van
Aken M. A. G., 2008. The Effects of
Weather on Daily Mood: A Multilevel
Approach, Emotion, 8(5) 662–67.
- DRUMMOND L., 2002. Electoral Volatility
and Party Decline in Western
Democracies: 1970-1995; Center for

- the Study of Democracy UC Irvine, 03-02-2002.
- EDLIN A., 2007. VOTING AS A RATIONAL CHOICE, WHY AND HOW PEOPLE VOTE TO IMPROVE THE WELL-BEING OF OTHERS; *Rationality and Society* Copyright © 2007 Sage Publications. Vol. 19(3): 293–314.
- EIJK C., SCHMITT, H., SAPIR, E., 2011. : The Electoral Consequences of Low Turnout in the European Parliament Elections of 2009.
- EISINGA, R., GROTENHIUS M. Te, PELZER B.. 2012. "Weather Conditions and Voter Turnout in Dutch National Parliament Elections, 1971–2010." *International Journal of Biometeorology* 56: 783–786. doi: 10.1007/s00484-011-0477-7
- ENOS R. D., FOWLER A., 2015. Aggregate Effects of Large-Scale Campaigns on Voter Turnout. Dostupno na internete: <http://harris.uchicago.edu/directory/faculty/anthony_fowler#sthash.gJRjFv7P.dpuf>.
- FEDDERSEN T. J. et al., 2004. Rational Choice Theory and the Paradox of Not Voting; *Journal of Economic Perspectives*—Volume 18, Number 1—Winter 2004 —Pages 99 –112.
- FRAGA, B., HRSH E., 2010. "Voting Costs and Voter Turnout in Competitive Elections." *Quarterly Journal of Political Science* 5(4): 339–356.
- FROESE P., 2014. Religion and American Politics from a Global Perspective; *Religions* 2014, 5, 648–662.
- FUJIWARA T., Meng K., Vogl T., 2013. Estimating Habit Formation in Voting. NBER Working Paper No. 19721.
- FUKUYAMA F., 2001. Konec dějin a poslední člověk. Praha: Rybka Publishers 2002.
- GABOVIČOVÁ N., NESLUŠANOVÁ S., 2012. Kvalitatívna analýza voľného času príslušníkov štyroch generácií. Zborník Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity. Série D - Vedy o výchoде a vzdelávaní, ročník 16, Trnavská univerzita.
- GALLEGO, 2011. Disproportionality and voter turnout in new and old democracies; *Electoral Studies* 31 (2012) 159–169.
- GATRELL J. D., BIERLY G.D., 2002. Weather and voter turnout. Kentucky primary and general elections, 1990–2000. *Southeast Geogr* 42:114–134.
- GERBER A.S., 2008. Does church attendance cause people to vote? Using blue laws' repeal to estimate the effect of religiosity on voter turnout; *National Bureau of Economic Research*, 2008 – 25s..
- GERBER A. S., 2016. Does Church Attendance Cause People to Vote? Using Blue Laws' Repeal to Estimate the Effect of Religiosity on Voter Turnout; *British Journal of Political Science / FirstViewArticle / May 2015*, pp 1 – 20.
- GERBER A. S., ROGERS T., 2009. Descriptive Social Norms and Motivation to Vote: Everybody's Voting and so Should You. *The Journal of Politics*, Vol. 71, No. 1, January 2009, Pp. 178–191.
- GOLDSTEIN K. M., 1972. Weather, Mood, and Internal-External Control, *Perceptual Motor Skills*, 35, 786.
- GOMEZ B. T., 2007. The republicans should pray for rain: weather, turnout, and voting in U.S. Presidential elections. *The Journal of Politics* 69 (3), 649–663.
- HAGAN A. S., 2009. Race and city-county consolidation : black voting participation and municipal elections, 2009. *Electronic Theses and Dissertations*. Paper 559.
- HAJNAL Z. L., LEWIS P. G., 2003. Municipal Institutions and Voter Turnout in Local Elections; *Urban Affairs Review*, Vol. 38, No. 5, May 2003 645–668
- HANSFORD T.G., GOMEZ B.T., 2010. Estimating the electoral effects of voter turnout. *Am J Polit Sci* 104:268–288.
- HEDGES, A., WHITE, C., 1999. *New Electoral Systems: What Voters Need to Know: A Qualitative Study*. London:

- Social and Community Planning Research P5819.
- HORIUCHI Y., KANG W. CH., 2015. Electoral Consequences of Rainfall on the Election Day: Compositional Data Analysis (January 19, 2015). Dostupné na internete: <<http://ssrn.com/abstract=2551928> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2551928>>. Praeger. Green, John C., and Paul S. Herrnson, eds. 2002.
- HUNTINGTON S. 2001. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha : Rybka Publishers, 2001, ISBN 80-86182-49-5.
- CHAVARRIA H., 2014. *Economic Inequality and Voter Turnout in High-Income Democracies*; Budapest, Hungary 2014.
- CHEVALIER A., 2012. *Schooling and Voter Turnout: Is there an American Exception?*; IZA Discussion Paper No. 6539 May 2012.
- CHMELÁR E., 2001. *Rozprava o zjednotení ľudstva*. Bratislava, Vydavateľstvo Spolu slovenských spisovateľov.
- INCANTALUPO M., 2010. *The Effects of Unemployment on Voter Turnout in US National Elections*, Working Paper.
- JACKMAN R. W., 1987. *Political Institutions and Voter Turnout in the Industrial Democracies*; *The American Political Science Review*, Vol. 81, No. 2 (Jun., 1987), pp. 405-424.
- JOHNSON, R. J., 1991. *A question of place: Exploring the practice of human geography*. Oxford (Blacwell Publishing).
- KAROL, D. 2015, "US Presidential Election 2016", *Political Insight*, vol. 6, no. 2, pp. 24-27.
- Jones M., 2004. *Gender and political participation*. The Electoral Commission 2004 ISBN: 1-904363-41-5
- KARP J. A., VOWLES J., BANDUCCI S.A., DONOVAN T., 2002. 'Strategic voting, party activity, and candidate effects: testing explanations for split voting in New Zealand's new mixed system.' *Electoral Studies*. 21(1): 1-22.
- KARP J. A., MILAZZO C., 2015. *Democratic Scepticism and Political Participation in Europe*; *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 2015 Vol. 25, No. 1, 97 –110.
- KAVANAGH A. P., 2004. *The geography of Irish voter turnout: A case study of the 2002 General Election*; *Irish Geography*, Volume 37(2), 2004, 177-186.
- KAVANAGH A. P., 2006. *A Geographically Weighted Regression Analysis of General Election Turnout in the Republic of Ireland*; *Political Studies Association of Ireland Conference*, University College Cork, 20 October 2006
- KELLER M. C., 2005. "A Warm Heart and a Clear Head. The Contingent Effects of Weather on Mood and Cognition," *Psychological Science*, 16(9), 724–731.
- KIM J., 2014. *Minority Voting Factors*; Carnegie Mellon University, Research Showcase 5-1-2014
- KNACK S., 1994. *Does rain help the republicans? Theory and evidence on turnout and the vote*. *Public Choice* 79, 187–209 (April).
- KOLOVOS, I., HARRIS, P., 2005. *Voter apathy in British elections: causes and remedies*. University of Otago. 2005.
- LOGAN J.R., 2012. *The Impact of Race and Ethnicity, Immigration, and Political Context on Participation in American Electoral Politics*; *Soc Forces*. 2012 ; 90(3)
- LUDLUM, D. M., 1984. "The Weather Factor". Boston: American Meteorological Society.
- MADESTAM A., SHOAG D., VEUGER S., YANAGIZAWA-DROTT D., 2013. *Do Political Protests Matter? Evidence from the Tea Party Movement?*. *The Quarterly Journal of Economics*, 128(4), 1633-1685.
- MADLEŇÁK, T., 2012. *Regionálna diferenciácia volebného správania na Slovensku (1998-2010)*. Bratislava

- (VEDA), 238
- MIGUEL C., 2015. Elections in the Arab World: Why Do Citizens Turn Out?; Comparative Political Studies 1 –34 © The Author(s) 2015 Reprints and permissions: sagepub.com/journalsPermissions.nav
- MOURITZEN P. E., 2014. Municipal size and local electoral participation; Turnout and Political Participation MPSA Annual Conference, Chicago, IL, April 3-6, 2014
- Mühlböck A., 2012. Voter Turnout in Local Elections; “Civil Society and Democracy”
- NORRIS P., 2003. Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior; ELECTORAL ENGINEERING~ PREFACE 3/10/2003.
- PACEK A., 2009. Disenchanted or Discerning: Voter Turnout in Post-Communist Countries; The Journal of Politics, Vol. 71, No. 2, April 2009, Pp. 473–491; 2009 Southern Political Science Association
- PARROT G. W., SABINI J., 1990. Mood and Memory under Natural Conditions: Evidence for Mood Incongruent Recall, Journal of Personality and Social Psychology.
- PERSSON, M., SUNDELL A., OHRVALL R., 2014. Does Election Day weather affect voter turnout? Evidence from Swedish elections. Electoral Studies 33: 335–342.
- PIWEN F. F., CLOWARD R. A., 2000. Why Americans still don't vote and why politicians want it that way. Boston: Beacon Press 2000, pp. 2 – 17.
- REILLY B., 2006. Political Engineering and Party Politics in Conflict-Prone Societies, forthcoming in the journal Democratization (2006); Asia Pacific School of Economics and Government Australian National University, Canberra ACT 0200, AUSTRALIA
- REISINGER W. M., 2008. The Relationship between Turnout and Competition Levels in Russia; Iowa Research Online, 4-5-2008
- ROBBINS J., 2010. The personal vote and voter turnout; Electoral Studies 29 (2010) 661–672
- ROBERTS D. S., 2009. " Why We Don't Vote: Low Voter Turnout in U.S. Presidential Elections" (2009). University of Tennessee Honors Thesis Projects.
- SANDERS J. L., BRIZZOLARA M. S., 1982. “Reand Mood,” Journal of General Psychology, 107, 155–156.
- SIMON, P., 2015. Heterogeneity in turnout rates across regions and the nationalization of party systems. Acta Politica, 1-21.
- SKOVAJSA M., 2006. Politická kultura. Přístupy, kritiky, uplatnění ve zkoumání politiky. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1136-8.
- SOPÓCI J., 2004. Politika v spoločnosti. Bratislava : VEDA, 2004.
- SOPÓCI J., 2012. Politický život spoločnosti. Bratislava : Stimul, 2012.
- SUNDSTORM A., 2013. Voter Turnout in the European Regions: The Impact of Quality of Government; SNES annual conference, Linköping, 14-15 March, 2013.
- ŠIBER I., 2004. Interest in Elections and Electoral Participation, Politická misao, Vol. XLI, (2004), No. 5, pp. 3–27
- UPPAL S., 2012. Factors associated with voting; Component of Statistics Canada Catalogue no. 75-001-X; Perspectives on Labour and Income 2012, Vienna, November 9